

Rechtvaardigmaking.

Ook in het geschild dat rees over de vraag, of de rechtvaardigmaking in de godgeleerdheid alleen voorkomt, gelijk ze door het geloof personeel voleind wordt, of ook gelijk ze eeuwig voor God bestaat, wenschen we aan de broeders, die zich in enkele uitspraken omtrent deze niet vinden konden een nadere overweging aan te bieden.

Hoe stellen zij zich de kennis voor, waarmede God de dingen kent?

Onze menselijke kennis komt hoofdzakelijk door gewaarwording, door waarneming en door denken tot stand.

Doch is zoo ook de kennis waarmee God kent?

Nee, hebben alle goede theologen steeds gezegd, zoo is de kennis waarmee God kent niet.

In de kennis Gods komt niets door waarneming of gewaarwording of nadenken van het waargenomen. Er is in de kennis Gods niets dat op een vermindering of vermeerdering van de kennis gelijkt. Zijn kennis neemt af noch toe. De kennis Gods is en blijft eeuwig dezelfde. Ze is eeuwig en volkomen en niets kan in haar feilen of ontbreken.

Dit komt daar vandaan, dat God de Heere alle dingen kent *uit zichzelf*. In Hem zelf is als inblijvend werk (opus immanens) zijn raad, zijn welbehagen, zijn voorverordening, zijn verkiezing en zijn verwerping.

In den raad des welbehagens ligt alles wat er ooit gebeurt is, gebeurt of gebeuren zal, niet slechts met groote trekken, maar tot in de allerkleinste bijzonderheden beschreven. »Geeft ding geschiedt er ooit gewisser dan het hoog bevel uit 'Heeren mond.' »Gode zijn alle zijn werken van eeuwigheid bekend.»

Geheel de historie van de wereld, van de menscheit, van eenig volk, van eenig geslacht, van eenig gezin, van eenig persoon, is dus feitelijk niets anders dan de werkelijkheid van hetgeen als program, als we zoo zeggen mogen, vaststaat in het besluit der voorverordening Gods.

In dat besluit der voorverordening is niet alleen het *einddoel* van de wereld, van elk volk, van elk gezin, en van elk persoon vastgesteld, maar zijn evenzoo vastgesteld de *middelen*, wegen en tusschenkomende oorzaken, die tot dat einddoel leiden zullen.

Nooit de zonde als zonde, maar wel de werking en uitwerking, gelijk onze Gereformeerden het noemen, van wat voor den schuldigen mensch zonde is.

Als Simeï David vloekt, is dit Simeï tot zonde, maar dat David dit leed ondergaat zou, stond in Gods voorverordening vast. Hiermede zullen, dunkt ons, de broeders op wie we het oog hadden, het eens zijn. Ze zullen ten deze niet afwijken van de leer der Schrift, gelijk onze Gereformeerde vaders die steeds beleden hebben.

Maar is dit nu alzo, volgt hier dan niet uit, dat de verkorene in de kennis Gods voorkomt, als een creatuur, dat, in zonde ontvangen en geboren, bestemd is om wedergeboren, tot geloof gebracht, als gerechtigd aan zich zelf ontdekt, en in het laatste oordeel als rechtvaardige vrijgesproken te worden?

Is het niet alzo, dat hij dus en niet anders in de eeuwige, onveranderlijke, altoos zich zelf gelijk blijvende kennis staat?

Is het niet alzo, dat hij in die zich zelf gelijk blijvende kennis voorkomt als door God zelf, daartoe verordeneerd en voorzien met al de middelen die er hem gewisselijk toe leiden zullen?

En stemt ge dit toe, hoe ware dan te stellen, dat God tot zijn bekeering toe in zijn toorn tegen hem volhardend zou, en eerst van het oogenblik zijner bekeering af, hem zou leeren kennen als een in zijn voorverordening gerechtigd?

Onthouding.

XX.

Moet, op grond van ons vorig verloop, ook bij de bestrijding van het alcoholisch misbruik, eerst gevraagd wat de *bestaande organisatie van het gewone leven* hiertegen vermag, en mag eerst daarna sprake zijn van buitengewone vereenigingen *ad hoc*, dan onderschatten men toch ook hier niet de *gewone* middelen, die ons ten dienste staan, om ijlings te jagen naar het *extraordinaire*.

Niet alleen toch de *Overheid* en de *Kerk*, maar ook het *Huisgezin*, de *School* en het *Bedrijf* komen hier zoo uitnemend te staan. Beginnen we van achteren af, dan springt het in het oog, dat beroep en bedrijf in zijn wijdeste omvang genomen, bijna geheel den breedten kring bestrijkt van het jeneverdrinkend deel der bevolking. En neemt men onder deze categorie ook de burelen en kantoren op, dan is het groter deel van onze cognac-slurpende heeren-bevolking er tevens onder begrepen.

Wel terdege dient derhalve de vraag te worden gesteld, in hoeverre zij die in zulk een bedrijf of beroep, op zulk een kantoor of bureau, het zeggenschap hebben, het alcoholisch misbruik kunnen bestrijden.

En wie zal dan betwisten, dat de invloed die op dit terrein ten goede kan uitgaan, inderdaad bijna onbegrensd is?

In *Boaz* is ons land zoo gelukkig een *Patroonsvereeniging* te bezitten, die zich hoofdzakelijk ten doel heeft gesteld, de verplichtingen na te gaan, die de patroons, onder verband van hun conscientie, gehouden zijn jegens hun loontrekkenden na te komen.

Of *Boaz* nu deze haar werkzaamheid ook reeds over den boeg liet gaan, die in deze artikelen aan het woord is, durven we niet beslissen. Men zou daartoe al haar verslagen en alle nummers van haar orgaan moeten doorlezen. Maar zooveel durven we, op onze herinnering afgaande, toch wel verklar-

ren, dat haar studie en haar werkzaamheid in zake het misbruik van alcohol stellig nog niet ten einde liep.

Toch is het onmiskenbaar, dat de patroons ten opzichte van zijn onderhoorigen ook in dit opzicht verplichtingen heeft.

Want wel heeft de Liberalist met zijn valsche theorieën van een alleen door contract meengezette maatschappij deze zedelijke sociale verplichtingen niet alleen geloofend, maar ze zelfs als inbreuk op de persoonlijke vrijheid gebrandmerkt; doch haar heerschappij, de heerschappij der egoïstische school van Manchester heeft thans uit, en meer sociale, en daardoor meer zedelijke gevoelens kwamen allengs boven.

Het besef ontwaakte weer, dat de patroon, hoezeer ook het belang van zijn bedrijf niet uit het oog verliezende, toch niet vergeten mag, dat hij in den werkmans of klerk niet door een automatisch instrument, maar door een *mensch* gediend wordt, en de Christen patroon voegt er bij: door een schepsel naar den beelde Gods geschapen, en zoo ook zijn werkmans of klerk den Heere mag belijden, door een broeder.

Reeds hieruit volgt dat hij in zijn werkmans of in zijn klerk »zijn naaste» heeft te zien; ook dien »naaste» heeft lief te hebben als zich zelf; en alzo ook jegens zijn onderhoorige gehouden is tot al die verplichtingen, die we jegens al onze naasten te vervullen hebben.

Maar dit wordt nog verscherpt door de overweging, dat zijn werkmans of klerk, immers onder Gods bestel en leiding, tot hem in een bijzondere verbinding is getreden, en dat dus uit deze bijzondere verbinding ook bijzondere verplichtingen voortvloeien.

En eindelijk mag in het algemeen geconstateerd, dat een patroon die zijn personeel ook door zedelijk toezicht, zedelijk vermaan, en zedelijke behandeling in waarde houdt, er in zijn bedrijf en op zijn kantoor op verbeterd. Elk patroon toch stemt toe, dat, zoo kunde gelijk staat, een zedelijk hoog staand personeel hem beter dient, dan een personeel dat zedelijk inzak.

Wat nu op die wijs reeds vaststaat, indien men elk patroon met zijn personeel afzonderlijk neemt, treedt nog duidelijker aan het licht, indien men de quaestie in het gemeen overziet.

De bloei van welk vak ook, en niet minder de bloei van de nationale nijverheid, scheepvaart, handel enz. in het gemeen, wordt belemmerd en tegengehouden, zoo het personeel dat op het kantoor of in het bedrijf of op het schip dienst doet, bij eenige natie laag staat in zedelijk opzicht, en daarentegen niet weinig bevordert, indien bij eenige natie de stand der werklieden, der matrozen en der klerken godvruchtig en eerbarmig leeft.

Dit is zoo waar, dat zij die den godsdienst tegenwerken, daardoor geen geringe schade ook aan onze nationale welvaart hebben toegebracht, en dat omgekeerd zij die den godsvrucht poogden aan te moedigen, ook in stoffelijke zin het vaderland hebben gezegend.

Komt dan *Boaz* er ook vroeg of laat toe, om dit ethische deel van haar taak op afdoende wijze onder de oogen te zien, dan zal het tot geen andere conclusie kunnen komen, dan dat de verplichtingen, die ook in zedelijk opzicht op de patroons rusten, metterdaad *rele* zijn, en ook dat ze niet het minst ook het misbruik van den alcohol raken.

Geen patroon is uit den aard der zaak verplicht, om personeel dat zich aan misbruik van sterken drank schuldig maakt, in dienst te houden. Doch ook al nam men aan, dat het, bij het sterk heerschen van de drankzonde, niet gaan zou, plotseling al wie drinkt van zijn bedrijf of kantoor te verwijderen, dan heeft de patroon het toch altoos in zijn macht, om het personeel dat zich van deze zonde onthoudt, voor te trekken, en het deel van zijn personeel dat nog in deze zonde ligt, achter te stellen. En reeds deze voorkeur zou zedelijk werken.

Ook kan de patroon op tijd werken. Hij kan waarschuwen. Hij kan een tijd van uitsluit geven. Hij kan te verstaan geven, dat er een einde aan dat onnatig drinken moet komen, en dat anders scheiden voor de deur staat.

Dat scheiden kan een aanvang nemen bij elk delinquent, die door de gevolgen van den drank blijkt niet op tijd te komen, of weg te blijven, of tot zijn werk onbekwaam te zijn. Vooral op de Maandagen kan hij een scherper oog houden. En op die wijs allengs zijn personeel uittevoeren.

Om hiertoe kracht, zedelijke kracht te bezitten, zal hij natuurlijk hebben toe te zien, dat hij niet zelf aan misbruik schuldig staat, en kwam dit wel voor, allereerst zijn eigen leven hebben te beteren.

En is op die wijs de drankzonde bij patroon en personeel tegengegaan, tot staan gekomen, en ten leste uitgebannen, dan werkt dit ten goede niet alleen op het oude, maar ook op het jonge personeel, en zal de patroon een zegen gespreid hebben, niet alleen op zijn kantoor of werkplaats, maar ook in de gezinnen van zijn werkvolk, en over het opkomend geslacht.

Just daarom kan er niet genoeg op het voornaam patroonsvereenigingen worden aangedrongen, en is het zoo te wenschen, dat *Boaz* ten deze stuur en leiding moge geven. Slechts bepale men zich niet tot *Boaz*. Ook de predikatie des Woords heeft voortdurend den eisch van Gods Woord ten deze aan een iegelijk, die anderen in dienst heeft, voor te houden, en ook lange dien weg de zonde van den drank te bestrijden.

Velerlei komt dan hier nog bij.

Weet men dat uitbetaling van loon in herbergen uiterst schadelijk werkt, dan zal men gaan inzien, dat zulk een uitbetaling zonde voor God is, en ze dus mijden.

Valt het feit niet te loochenen, dat de dag der uitbetaling, als de man geld op zak krijgt, de zwaarste verzoeking met zich brengt,

dan zal men juist op dien dag aan zijn werklieden een tegenwicht kunnen bieden.

Is het bekend, hoe slechte woning het huis uit en naar de herberg drijft, dan zal men op het verschaffen van goede woning voor zijn personeel bedacht kunnen zijn.

Moet gerekend worden met den trek naar gezelligheid, dan opene althans wie een groot personeel in dienst heeft, de gelegenheid om zulk gezellig samenzijn, met de vrouwen en ook de kinderen, buiten de kroeg te vinden.

Kennis omtrent de vreeselijke gevolgen van de drankzonde kan door het uitdelen van traktaatjes verspreid worden.

Wie weinig personeel in dienst heeft, kan zijn werkvolk ook thuis bezoeken, vooral bij leed en ongeval, en zodoende invloed ook op het huiselijk leven zoeken te verkrijgen. Bij groote belangen kan men een bezoeker aanstellen, die niet meesterachtig maar vriendelijk en deelnemend, den patroon vervangt.

Het dult dan ook geen twijfel, of juist bij het bedrijf schuilt in den patroon de groote factor, om zegend te werken en het misbruik van den alcohol tegen te gaan. Wat nu hier alleen noodig is, is *zedelijke ernst* bij onze patroons.

Dat die zoo veelvuldig ontbreekt, is de kanker die ons nationale leven ondermijnt. Tal van patroons kan het niet schelen, wat er van hun werkvolk en van de gezinnen van hun werkvolk terecht komt, en niet weinigen zijn er, die zelve te onzedelijk leven, en zelve te veel aan Bachus offeren, dan dat ze zedelijke invloed zouden kunnen uitoefenen.

Doch juist dit maakt het voor onze Christen-patroons tot te ernstiger plicht, om hier voor te gaan, om ook in dit opzicht de eer van ons nationale leven op te houden, en om, naarmate anderen meer te kort schieten, in betoon van ijver te overvloediger te zijn.

Vooral van Gereformeerde patroons vragen we dit met aandacht.

Niet-Gereformeerde Christenen kunnen nog meenen, dat wat zij behoorden te doen, wel door een Onthoudingsvereeniging zal worden verricht.

Maar Gereformeerde patroons behooren te verstaan, dat zulk een Onthoudingsvereeniging tegen hen getuigen zal in den dag des oordeels, indien zij datgene doen moest, waartoe de patroon zelf van Gods wege geroepen was.

Recensie.

Met onze aankondigingen zijn we ten achter.

Daar heeft de Synode op haar geweten. Zij rooide eerst onzen tijd, en legde toen beslag op onze plaatsruimte.

Het is nu te laat, om nog een woord ten goede te zeggen, over de tintelende gelegenheidsrede van Ds. Gispén, door eenvoudige, kinderlijke waarheid zoo pakkend; te laat om terug te komen op het sierlijk-historische stuk, waarmee Ds. Littooy de Generale Synode opende, zoo rijk aan aangrijpende bijzonderheden; te laat om Donners nieuwe uitgave van Vermeer ter sprake te brengen, als geestesvrucht van een jurist, betrekkelijk een zoo zuiver theologisch geschrift; te laat eindelijk om nog terug te komen op de helder gestelde en wel doordachte rede van Ds. Van der Velden over Psalm 67: 2 en 3. Ook het *Handboekje* van Dr. H. H. Kuypert moet onbesproken blijven, niet omdat het voor bespreking te laat is, maar omdat het, hoe snedig en nuttig ook, in zijn kleinheid wegschuilt, en familierelatie soms bespreking in een blad als het onze min wenschelijk kan maken.

Maar wel willen we een enkel woord zeggen over: *Palestina, het land der Aarts-vaders*, van SAYCE, bij Breyer, te Utrecht, onder toezicht van Prof. Van Leeuwen uitgegeven.

Dit boekje is uitnemend, in zoover het aan het gewone publiek een inzicht in de rijke vondst, die de onderzoekingen in Egypte en Babylon opleverden, en voor sceptische geesten zeker tegenwicht biedt, tegen den verderfelijken invloed der Moderne en Ethische Bijbelcritiek.

Ook leest het aangenaam, en biedt u het eigenaardig genot, om u in allerlei bijzonderheden uit den tijd der aartsvaders te verplaatsen, die wel niet pikant, maar toch interessant zijn.

Slechts één bedenking hebben we tegen de strekking van dit geschrift.

Het wil ons namelijk in den waan brengen, alsof de zekerheid der Bijbelsche historie voor ons vaster zou zijn geworden, nu uit de Egyptische en Babylonische archieven blijkt, dat allerlei, dat de Heilige Schrift ons uit den tijd der aartsvaders verhaalt, ook voorkomt in hun berichten, en zelfs nader toegelicht wordt door hetgeen in Egypte en Babylonie is gevonden.

En dit nu betwisten we.

Het wordt er ter wereld niets zekerder door.

Uw geloof aan de Heilige Schrift kan niet op uitwendige getuigenissen rusten. En al kwam er een engel uit den hemel, die ons zei: Al wat in den Bijbel staat is waar, ook het getuigenis van dien engel zou de zekerheid aangaande de Schrift niet vaster kunnen maken.

De zekerheid aangaande de Schrift rust op een *innerlijk*, een *geestelijk* getuigenis, dat voor het kind van God versterkt en bevestigd wordt door zijn eigen zielsveraring.

Een uitwendig getuigenis kan dus nooit in aanmerking komen. Het karakter, de aard zelf van het geestelijk leven verzet er zich tegen.

Voor onze vaders, die niets van deze Babylonische en Egyptische vondsten afwisten, stond de waarheid der Schrift precies even vast, als ze nu voor Gods kinderen vaststaat.

Niets meer, niets minder.

En al vond men morgen den dag, wat op zichzelf niet onmogelijk ware, brieven van Mozes, van Jozua, of zelfs van Abraham terug, we zouden er niets vaster dan nu om staan in ons geloof, dat God die en die beloften aan Abraham en zijn zaad gegeven heeft, zelfs niet ook al deelde Abraham zelf in een brief die beloften woordelijk mede.

Nooit, op niet één punt van den weg, zal een stuk buiten de Schrift de Schrift steunen kunnen.

Immers al zulk beweren sluit de valsche stelling in, alsof er buiten de Schrift iets in schrift bestond, dat beter dan die Schrift te vertrouwen ware.

Uit de Pers.

In het *Gref. Volksblad* onder redactie van Ds. De Haas las men over de Synode te Middelburg, dit, even gunstig oordeel:

Met welk een gevoel van vernieuwing en blijde tevredenheid, door ons Gereformeerde volk de uitkomst van de Generale Synode te Middelburg begroet wordt, kan o. m. b. lijkten uit de volgende correspondentie van een vriend aan zijn vriend.

Dese broeder dan schreef:

Het Gereformeerde volk en zij, die in het Woord dienen, hebben vier weken van 'Heeren wege vol blijde en geregeerde verrassingen gehad.

Zal de dank, die deswege den Ontfermer wordt gebracht, beantwoorden aan de mate waarmee Hij het heeft gezegd, nu de vijanden werden beschaamd en zij, die op verandering en verdeeldheid en twisten zonder eind hoopten, zijn beschaamd?

Ik bid en hoop het, maar ik vrees ook voor geweldige telorkomingen.

Wat bemoeiende toon en verwachtingen van zijn genade, van wat de Heere werken kan en zal heerscht reeds in het Woord waarmee de gevierde spreker de bedestond heeft ingeleid. Wat zou ik het gaarne hebben gehoord!

En iets meer.

De vrede is niet verkond, maar versterkt en daarvoor was alleen noodig, dat de allesoverklimmende genade Gods en de allen beschamende tegenwoordigheid des Heeren Jezu Christi te Middelburg in het midden der broeders zich zou openbaren en de geest des Vaders en des Zoons sterker bliken zou, dan de geesten die God Drievienig in dit of in dat of in allen willes tegenstaan.

Middelburg en 's-Hage, welk een contrast.

Mijn dank, die duivel moest zich schamen voor het schijnvertoon en ellendigheid van natuurlijke kerkjes, dat fin de residentie stad formeel gevoerd is.

Bedrog was af te dorren.

Verbond tusschen Christus' prediking en volle vrijheid om het antichristelijke te dienen, op de derde kerkdag, werd af te zoot tot stand gebracht.

Men had minstens Broeseveld en Van Dis moeten toeroepen: gaat naar Middelburg, gij verraders van uw Heel! En hadden zij dan bekend, dat zij den lieven vrede zouden verstoort hebben en met een of anderen leet beweten, dat zij dit uit eigenbelang hadden gedaan, maar toch, voor alles, »de vaderlandse kerk» zouden blijven liefhebben, dan, maar ook niet eer, zouden zij weer in gunst aangekomen kunnen zijn. Want nu is ook de onmacht van den duivel gebleken en gebleken tevens, dat zijn »zwarte majesteit» alleen door laffe vleiers gehuldigd, zijn kerkvertoon in stand gehouden ziet.

Als er een man opkomt met wat heilig vuur bezield, zoo hij die kerk op de grondvesten doen sidderen.

De briefschrijver eindigt zijn epistel met de betuiging zijner blijdschap over de resoluties in zake het bewaarschrift van Bedum en wenscht zeer de meerdere eensgezindheid onder de broeders van hetzelfde Huis.

Ook dit woord in de Pers uit den kring buiten de Pers heeft voor ons betekenis.

In de *Roepst* schrijft Prof. Lindeboom, na brede inleiding, dit:

Uwe vraag, wat ik bedoelde met het gezegde op de Synode, dat het pendebat niet op de tot nu toe gevolgde wijze moet worden voortgezet, hoe het is te verstaan, dat ik ten slotte voor het voorstel der Curatoren in zake de regeling der Theol. School wilde advoceren; welke betekenis m. i. het besluit i. z. Bedums bewaarschrift heeft; op die vragen zal ik u allereerst een antwoord zenden. Nu moet ik u reeds opmerken, dat de officiële Acta nog niet zijn verschenen, en dat een en andere mededeelingen in sommige bladen deels niet juist, deels niet volledig zijn. Er is zeer veel geredeneerd, en vele conclusies zijn door tal van overwegingen ingeleid, doch de Synode heeft uitgesproken, dat zij *alleen* de aangenomen *conclusie* als haar werk wil hebben beschouwd. Dit neemt niet weg, dat vele besprekingen en overwegingen ook hare betekenis hebben, op zichzelf en in verband met de besluiten.

Het vele goede, dat ik in den arbeid dezer Synode gaarne waardeer, kan mij niet doen medezingen in den hoogen jubelzang. De beslissing over het Opleidingsrapport, waaraan ik met andere broeders langen tijd veel arbeids heb gehad en dat m. i. den besten weg wees, heeft, hoewel zij na al wat in de pers en in de vergaderingen voorafging, te verwachten was, mij leed gedaan. De behandeling van Bedums bewaarschrift, en de beslissing is volstrekt niet naar mijn wensch, had m. i. een andere behooren te zijn. En zoo zijn er meer zaken. 'Is nu echter niet meer de vraag, hoe wij 't zouden wenschen, maar wat wij nu deze beslissingen alzo zijn gevallen, te denken, te zeggen en te doen hebben. Laten we bij die vraag niet alleen of meest op de menschen zien, maar bovenal op den Heere, Wiens de Gemeenten zijn en onder Wiens bestuur ook deze dingen zijn geschied, die ons en alle broeders en zusters roept om, droevig of blijde, te doen wat onze hand vindt om te doen tot opbouw van Zion, tot bevordering van den waren vrede van Jeruzalem.

Op éne vraag wil ik nu reeds antwoorden. Op deze: of de besluiten der Synode geen reden geven om de Geref. Kerken te verlaten? Daarop is mijn antwoord: volstrekt niet. Wie zulke vragen in zijn hart voelt opkomen, dien roep ik toe, wat ik boven schreef van hen die overvullen zijn van vreugde en moed over de vervulling hunner wenschen. Zij voortsicht! Een kerkgemeenschap verlaten is alleen dan geoorloofd, wanneer men daarin niet meer naar het Woord Gods kan leven en arbeiden. Wat bepaaldelijk het berwaar betreft over de veelbesproken leeringen, hoe men ook de beslissing i. z. Bedum opvatte, de Synode heeft die leeringen niet bevolen te leeren, ze niet gelijkt, en — door andere besluiten ten duidelijkste getoond, voor de zuiverheid en de handhaving der Geref. leer met kracht te willen waken in eigen boeren, en ook nauwlettend te willen toezien op de zuisterkerken. Gij moet het een in verband beschouwen met het ander, en uw oordeel allernijst laten bepalen door partijloze voorstellingen en beoordeelingen. 'k Hoop u een en ander in bijzonderheden aan te toonen.

Dit is een gansch anders toon, dan vóór de Synode werd aangeslagen. Zinge de *Roepst* tot aan de eerstvolgende Synode in dezen »geen anderen toon».

Dan zal het althans met de *wanklanken* in het kerkelijk akkoord een einde hebben!

Ds. Littooy in de *Zuider Kerkbode* laat zich aldus uit:

De van voren zoo druk besproken Synode van Middelburg is voorbij en behoort thans tot de geschiedenis.

Zóó gaat het ook met ons. Het is komen en gaan. Doch zeker is het en gelukkig tevens, dat de Heere onze God regeert, ja, dat Hij Zijn welbehagen, Zijn raad en wil ten uitvoer legt. Alleenlijk instrumenten te willen zijn des Heeren Heeren is een onschatbaar voorrecht. In dat geval toch onderwerpen wij onze insichten en ooren wil aan Zijn welbehagen en aan Zijn voorzienig bestuur, waardoor Hij aan Zijn welbehagen uitvoering geeft.

En bij verschil van insichten is er dan een hogere eereheid, en diensovelgens een samengaan en volgen van den Heere, onzen God. Onze kijk op de dingen voor de absolute waar, en alsoo voor de allen verkiezelijke te houden is gewis verkeerd. Niet bij ons inzicht, maar bij hetgeen de Heere ons in Zijn Woord zegt, moeten wij onwrikbaar pal staan. Allen nu die de Synode bijwoonden weten, zij kunnen ten minste weten, dat door hen, wier insichten niet hebben gezegevierd, zelfs in geene enkele rede is aangehouden, dat hetgeen besloten werd inging tegen het Woord onzes Gods en tegen de leer der Gereformeerde Kerken. Dat is niet geschied, toen naar aanleiding van de dogmatische geschillen het vertrouwen in de professoren te Amsterdam en te Kampen uitgesproken werd; dat is niet geschied, toen in betrekking tot de Zending een gansch andere methode aangevonden, dat is niet geschied, toen het literairisch en het theologisch onderwijs te Kampen gegeven, gescheiden, beter geregeeld, uitgebreid en tot veel hooger peil gebracht werd; het is niet geschied in betrekking tot eenig besluit door de Synode genomen. Naar mijn vaste overtuiging kon het ook niet geschieden. Daarom was er zelfs geen sprake van en werd er blijkbaar niet aan gedacht.

Hoewel de Synode niet altijd besloot overeenkomstig leders inzicht, wandeel zij in de sporen van het Woord en de Belijdenis. En daaruit volgt, dat zij ganschelijk geene reden heeft gegeven om, met het oog op de Heilige Schrift, de Belijdenis en de Kerkenorde der Gereformeerde Kerken het Kerkverband te verbreken, sonder naar *De Naderlander* ons mededeelde, Kerk B te Dordrecht heeft gedaan. Deze Kerk deed dat, naar luid van dit blad, tengevolge van de besluiten der Synode. Dit nu is voor ons onverhaalbaar. Immers, volgens de belijdenis der Gereformeerde Kerken is zich onder genoegzame reden af te scheiden eene groote zonde.

Het moet ons verbazen en bedroeven dat dit, in strijd met de belijdenis onzer Kerken, tegenwoordig zoo ongemotieerd, zoo lichtvaardig en zoo gemakkelijk geschiedt. Ontegenzeggelijk is dat een bewijs van de individualistische eigenwilligheid en eigenwilligheid, die, helaas, onze eeuw kenmerkt. Het kan niet anders of de schijnbare ernst verloopt zich daarin. Het is de geest der eeuw, die zelfs de vrouwen parten speelt. De geest van God toch brengt ons niet tot handelingen, die in strijd zijn met de belijdenissen onzer Kerken, voor zoover deze op Gods Woord gegrond zijn. En dat zij, ja, dat de artikelen, die op dat scheiden betrekking hebben, in overeenstemming zijn met het Woord des Heeren, gelooven immers ook de broeders die heengingen.

Dese laatste opmerking is onbetwistbaar juist. Indien waar is wat men uit Dordrecht meldt, zoo zou blijken, hoe bij den kerkeraad van de aldus uitgeverden kerk zelfs de eenvoudigste noties van het kerkrecht naar den Woord Gods in het vergeetboek en in onbruik waren geraakt.

En Ds. Sikkel eindelijk schrijft in het *Holl. Kerkblad*:

Er is slechts één roep onder hen, die met de Synode te Middelburg mochten meeleven, over den regen, die daar gesmaakt werd en de kracht, die daar ervaren werd in de *gemeenschap* en in de *eenheid*, in welke de broeders daar mochten verkeeren. En dat bij zoo ernstige, kloekke, mannelijke behandeling van gewichtige, van diep ingrijpende en verstrekkende zaken en belangen, over welke het oordeel niet slechts uiteenliep maar meermalen een tegenstelling vormde als noord en zuid.

Bij zoo eerlijke onverboemde en doortastende beraadslagen kwam de Synode dan ook tot besluiten, die de teekenen van waarheid, gezondheid en kracht op het aangezicht dragen.

En de indruk, die hiervan onze kerken en ons vaderland ingaat, ja die over de zee naar Indië, naar Engeland, Amerika en Afrika gedragen wordt, is een indruk van het leven der kerk van Christus, die zich hare positie, en de genade van haren God en Koning bewust is, en die bij het licht van Gods Woord met vasten tred haar pad kiest.

Die indruk dringt ook buiten de Kerken door, en roert de doodscheenderen.

En hij keert weer tot ons, die onze Gereformeerde kerken als de begunadigde des Heeren liefhebben, en wij zeggen: »dit is van den Heere geschied, en het is wonderlijk in ons oog!» De Heere heeft ons moeite aangezien en ons gebed verhoord! Ja, wij bezocht ons boven ons denken en bidden uit vrije ontferming!

O, hoe geeft de Heere zijn zegen op een eerlijk samenkomen. Ook bij ondergeschikte verschillen. Eerlijk biddend *samenkomen*. Niet om gelijk te krijgen, of elkaar vliegen af te vangen, maar om trouw, een man een man, te blokken onder Gods Woord en te gaan, waar Hij het licht laat schijnen.

Zóó deed men door genade te Middelburg.

En daar hief de Heere het leven op. Daar stelde Hij ons een teeken der hoop. Daar liet Hij de sneeuw op de bergen smelten, waarvan de beekjes thans huppelen door de dalen.

Gaat er niet een goddelijke sprake van uit naar ons plaatselijk gedeelte kerken?

O, wat men aan de ineenstemming inbrengt, het is niet, minder dan niets en ijdelheid.

Het is *niet* in het licht van Gods aangezicht.

En door die gedeeldheid breekt gij uw kracht, dooft gij uw leven, keert gij den zegen des Heeren van u en van uw volk.

Verkanterden, verdorven, verterten zullen onze kerken, indien ze niet tot eenheid komen; de sappen zullen vergaan, en de teekenen der verrotting, der ongerechtigheden, die vernietigvoldigen, zullen openbaar worden!

Dat allen dan bidden om den vrede van Jeruzalem, om de eenheid, de ineenstemming onzer kerken. En dat de kerkeraden, zonder dralen, de handen in elkaar leggen.

Dan zal, waar de broeders samenwonen, om als mannen trouw en kloek bij Godes Woord pal te staan, te leven en te werken, de Heere den zegen gebieden.

En wij zullen tot een rijken zegen zijn.

Hier is de geestdrift aan het woord, een element dat in ons kerkelijk akkoord nooit in te nuchtere bedachtsaamheid mag worden verdronken.

In *Timotheüs*, dat zijn tweeden jaargang begon, leest men over het *Alpinisme*, gelijk de beweging genoemd wordt, die het beklimmen van de hoogere bergen aanmoedigt, die peildooft tegen en voor.

Lichtinnig, roekeloos, niet waar, om zóó leven en gezondheid te wagen bij een tocht, die nauwelijks enige voordelen aan de wetenschap biedt. Dat is vermetele waaghalszucht, dat moet God verzoeken heeten!

Vergeef ons, indien we het hiernede niet zoo geheel eens zijn. Wij hebben eenigen eerbied voor het karakter, dat het stoude en verhevene zoekt, voor den man, die zich aangetrokken gevoelt, om gevaaren te trotseren, wij gevoelen iets voor hem, die een ideaal tracht te bereiken, al gaat het om het leven, en al loomt het hem straks niet in kliniek-munt. Zulk een waaghalszucht doet zich op elk terrein voor, waar menscheitjele waanwijsheid niet de bergen geslecht en de dalen aangevuld heeft, door Gods bestek alzo verordend, in overeenstemming met de talenten, door Hem in 'menschen hert geschapen, overal, waar de betoverder der wereldwijzen de rijke en trouwe verscheidenheid van Gods schepping niet door gelijkvloerische een-

tonigheid en stellooze eenvormigheid verving. Zeg het den dichter, dat de poëzie geen brood brengt hij licht u uit en toch zal hij zingen. Raad den kunstschilder palet en penseel, in het belang van zich en zijn gezin, met de kwast en den verpot te vervuilen; hij slaakt een zucht en schuldert voort. Leg den zanger het zwijgen op en ge verspoedde hem tot den dood, doch eer hem het hart breekt, barst de zwanevang in volle en rijke tonen uit de borst, die hare handen scheurde. Sluit den trekkel van midden van een warme pronkruimer in uwe sierlijke kooi, geef hem in overvloed al wat hem behaaglijk stemmen kan; het lied sterft hem in de keel en naar laat ge het deurtje der kooi open, naauw heeft het geopenste venster hem een enkele gelegenheid aan, of hij ontvult u en klapt wicket en scheert zich voort naar het warme Zuiden.

En gij durft dit schrijven als bijchrift tot een illustratie als welke we naast ons hebben liggen?

Ja, lezer, want evenzeer als we de zucht naar het verheven op rechten prijs weten te schatten, even sterk wenschen we te waarschuwen tegen die wettelijke washalzerij, uit niets dan hoogmoed en eersucht geboren, die niets beoogt dan den roem-sik den daer geweest, waar gij niet kondet of niet durfde komen? Evenmin als we den adelara zouden willen verhinderen de son in het aangezicht te vliegen, even sterk gispen wij den koordansicht, die hoog boven de Niagara zijn vermetelheid tot vloed van den roekeloozen luchtstrijder, die, eenvoudig om zine ijdelheid te verzoeken met de toelichtingen ener wuile menigte, met zijn parachute van een duivellingsgewekende hoogte neerdaalt. Wien de zucht tot het verheven in de ziel geschapen is, die is ernstig, kalm en bedachtzaam; en den moed om het gevaar te trotseren heeft hij vooral geput uit het bewustzijn, dat hij ijdele eersucht en dwaas ongeduld, ja, dat hij zichzelf heeft weten te bedwingen en te overheerschen.

Dit is ook o.l. het juiste standpunt. Pronkerij, waaghalzerij zij uitgesloten; maar voor het overige zijn ook die hooge bergen een deel van de wereld die God aan den mensch schonk, en wel juist dat deel waarin de mensch zoo klein, God zoo verheven groot is.

Ook dat heeft *Timotheüs* gevoeld, als hij schrijft:

Al wat daar voor den mensch groot en verheven is, draagt hij langs de helling der bergen tot den hemel op. Zie, een onwederstaanbaar verlangen grijpt hem aan, en uit de valleien van het dagelijksch leven drijft een nameelooze heimele voor naar omhoog. Excelsior! Daarboven moet het heerlijk zijn! Onder hem sterft al meer het geluid van het zuchten en klagen der lijdende menscheid, de wijstok teekent niet langer zijn pad, en met het golvend goud van den granietkloof verdwijnt de grens ook van den arbeid onder zijn voet. Hieronder woud voort hem hooger, maar ook dit opent al meer zyne verborgen schijnhoeken voor het licht, en de pijnboom alleen verrijst hem naar boven. De grens van den boomloof is bereikt. Slechts de alpenherder bezoekt met zyne kudde de groenende Senne, en al meer uit de verte klinkt den reiziger, naarmate hij stijgt, het hoorngehoel van het Kluereigen in het oer. Mos bedekt den rug der rotsen en uit de spleten en nerven boort de alpenroos alleen haar stengel omhoog, en werpt het kleed der eeuwige jeugd om den naakten schouder van deze reuzen der aarde. Een heilige stilte, nauw gestoord door den stouren sprong van de klippen, omgheeft hem. Loodrecht valt de zachte sneeuwvlak neder, al dichter en lijner, tot hij niets om zich heen aanschouwt dan witte kruinen en velden, met eeuwige sneeuw bedekt. Hoer, daar nu juist een beekje, daar ruischt uit de verte de bergstroom. Een kila huivering grijpt hem aan, een nevel omgheeft hem, een vreemd suizen vaart hem door het oor. Maar neen, een liefslike zonnestralen drijft den nevel weg, een teug uit de veldflesch sterkt hem, de vrucht van den cacao verzacht de aandoening der keel, de ademhaling wordt van haar beklammeling bevrijd; hooger stijgt hij, al hooger! Hij hooft zich trappen voor zijn voet in den hoven bodem, hij grijpt het touw en slingert voort boven den afgrond, welks loodrechte wanden hem straks duizelen deden. En hooger, al hooger beurt hij zich aan het koort omhoog, totdat hij eindelijk den top bereikt, en nu ontdekt hij een panorama, even groot als schoon, geheel in overeenstemming met de heilige stilte, welke hem omgheeft. Bergen van ijs stapelen zich op, en onafzienbare glansrijke schaven zich, door de warme lenten van de ijstouwen loegemaakt, ommerbaar voort naar beneden. Hier, in het allerheilige van den Alpenpeet, buigt ook de priester van het ongelooft de stramme knie, en zelfs een Voltaire roept getroffen:

Ja, waarlijk, de Alpen heelen een God!

Doch niet alleen de behandeling, ook de keuze van onderwerp mag ten deze in *Timotheüs* geloofd.

Officiële Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 9 October).

Classis Zutphen, gehouden te Wintertwijk, 18 September 1896.

Da. Tenkin is praeses. De kerk van Doersburg, wederom vertegenwoordigd, wordt door den praeses welkom geheten, hetwelk door een der afgevaardigden wordt beantwoord. Naar aanleiding van een schrijven van eenen broeder uit eene der kerken over het gebruik van alcoholische dranken, besluit de Classis, dezen broeder te verwijzen naar hetgeen de laatste algemeene Synode te Middelburg hieromtrent in de 33ste zitting heeft besloten.

Naar aanleiding van een schrijven van den kerkraad van Aalten B, besluit de Classis voortaan de approbatie van beroep en ontslag van een dienaar des Woords in eene weilige Classicale vergadering te doen plaats hebben.

Voorts benoemt de vergadering, naar aanleiding van datzelfde schrijven, Da. Lindeboom, Dr. Fransen en Da. Van Dijken tot deputaten tot het opstellen van een rapport ter beantwoording van de vraag: op welke wijze kunnen de kerkeraaden der Gereformeerde kerken hunne roeping ten opzichte van hen, die zich niet onder hun opzicht stellen, het best vervullen?

Aan Doersburg wordt naar aanleiding van eene desbetreffende vraag, het advies gegeven, met een lijst der vroegere leden der Gereformeerde kerk rouw te gaan om te weten te komen, wie na de scheuring tot de Gereformeerde kerk behooren.

Theologische School.

Het Admissie-examen had, volgens de gedane oproeping, de vorige week aan de Theologische School plaats, en werd overeenkomstig de jongste besluiten der Synode en der Curatoren ingericht.

Van de een en twintig aspiranten waren er achttien voor de Gymnasiale en drie voor de Theologische opleiding opgekomen.

Het Admissie-examen voor het Gymnasium werd afgenomen door de Literaire Leeraars, — van welke, zooveel doenlijk, ook de nieuw-benoemde aanwezig waren, — tegenwoordigheid der Commissie van Toezicht over het Gymnasium.

Voor de 1e Klasse van het Gymnasium werden na onderzoek als leerlingen toegelaten: J. H. Broekrolofs, H. J. Hoksbergen, J. Lammeijns, S. O. Los, K. van der Veen en J. N. Vermeulen.

Voor de 2e Klasse: H. H. Schoemaker en N. J. Trening.

Voor de 3e Klasse: K. J. van Dijk, H. A. Kievits, M. F. Stolk en G. Veldman.

Voor de 4e Klasse: M. Elzinga, G. de Jager,

A. A. Koppe, W. J. Koppe en J. J. Wielenga. Voor de 5e Klasse: H. P. M. de Waile.

Donderdagvoormiddag werd het Admissie-examen voor de Theologische School afgenomen door het College van Hoogleraren, bijgestaan door eenige Literaire Leeraars.

De uitslag was, dat als Studenten aan de Theol. School ingeschreven werden de heeren: A. van Dijk, voorzaten van het Litt. Diploma onder Theologische School, G. H. Dijkstra en D. Pol.

Vrijdagavond werd de Cursus geopend door den Rector der Theologische School, Prof. M. Noordzij.

Zew. knoopte zyne ernstige toespraak vast aan Jesaja 40, te beginnen bij vers 21.

Aan belanghebbenden, en ook op gedane navraag, zij verder bericht ten behoeve der correspondentie, dat van het College van Hoogleraren de voorzitter is:

Prof. M. NOORDZIJ, Rector, en Prof. P. DIESTERVELD, Secretaris.

Van het College van Leeraars aan het Gymnasium:

de Heer J. S. KAPTEIJN, fungerend Rector, en de Heer J. V. D. VALK, Secretaris.

Het Secretariaat van het Doe. College van ondergeteekende is hiernaede opgehouden; hoe-wel zyne nieuwe functie D. V. eerst 30 Januari a.s. intreedt.

C. MULDER.

Kampen, 9 October, 1896.

Generale Kas voor Emeriti Pred., Pred. Wed. en Weezen.

Deputaten der Generale kas, vergaderd te Utrecht den 30en Sept. j.l., gehoord hebbende het verslag van den Algemeenen penningmeester der kas, hebben besloten een dringend verzoek te richten tot de Gereformeerde Kerken in Nederland, om dit jaar eene derde collectie ten behoeve der kas te willen houden.

Ook werden de kerken, die de tweede collectie nog niet hielden, dringend vermaand, dat zoo spoedig mogelijk te doen. Voor de uitbetaling toch op den eersten October was pl. m. f. 3000.— te weinig in kas. Dit tekort zal, als alle kerken de tweede collectie hebben gehouden, wel gedekt zijn, maar dan is er voor den eersten Januari opnieuw een som van pl. m. f. 6000.— noodig. Zonder eene derde collectie komen die gelden er niet en kan de penningmeester aan de verplichting der kas niet voldoen.

Door het besluit der Generale Synode te Middelburg leven we tot Januari 1898 in den tijd van overgang, waarin de behoefte aan geregeld collecteren niet minder is dan te voren, al de penningmeester niet in groote moeilijkheden geraakt.

Wilt daarom, broeders, den penningmeester verblijden door milde en tijdig gehouden collecten, want de verlichting der kas is immers de verplichting der kerken.

Namens Deputaten der Kas,
A. VAN DER SLUIS, Voorz.
H. BEINK, Secretaris,
G. BRUGSMAN, Penningm.

Voor Kinderen.

XXI.

EEN VECHTGRAAG „GEESTELIJKE.”

In zijn paleis te Keulen wandelde aartsbischop Sifried van Westerburg, een man van hoogte en forsche gestalte, onrustig op en neer. Hij was juist teruggekeerd van een krijgstocht tegen de stad Limburg, de oude hoofdstad van het hertogdom van dien naam, thans een stedeke, 't welk ge nog vinden kunt in tusschen Verviers en Aken, in Belgisch Limburg.

Een ontzaglijk zwaard dat de bisschop nog droeg, bewees met welk doel hij was uit geweest. Het zwaard behoorde trouwens in dien tijd tot de uitrusting van vele „geestelijke heeren”, denkt maar eens aan onze bisschoppen van Utrecht. Geheel valsche pasten zij het woord onzes Heeren toe: „Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard.”

Het gebod des Heeren, om geen goud of zilver of kopergeld in den gordel te hebben, noch male, noch buidel, lieten deze heeren geheel rusten. Zij kleedden zich prachtig en waren op geld belust. De wapenen hanteeren was hun eigen, doch de wapenrusting die Paulus na beschrijft in Efeze 6: 10-17 droegen er al zeer weinige. Zij zwaaiden liever het ijzeren zwaard dan het zwaard des geestes en sloegen meer wonden dan zij heelden. 't Is opmerkelijk dat de uitvinder van het buskruit, dat geweldige moordtuig, een monnik was.

Toch waren niet alle „geestelijken” zoo wereldsch. Men vond ook in die ruwe tijden, waarin het geloof zeldzaam en de kerk bedorven was, toch ook nog mannen die geleid werden door des Heeren geest, en die den vrede door het bloed des kruises predikten, al was 't ook niet zoo klaar en vrij als wij die prediking mogen ontvangen.

Maar tot die vredeverkoonders behoorde bisschop Sifried van Keulen niet. Hij was een ruw, geweldig man, 't liefst bevond hij zich in 't strijdgewoel; de trompet klom hem veel liever dan de kerkklok. Op 't oogenblik waarvan wij spreken, lagen er donkere wolken op zijn voorhoofd, terwijl hij driftig heen en weder liep.

„Waarom is mij dan geen bode gezonden”, zoo grauwe hij een monnik toe, die ootmoedig in zijn nabijheid stond, doch (misschien veiligheidshele) bij de deur.

„Hoogwaardige Heer”, antwoordde de monnik met zachte stem, als vrede hij door luid spreken den toorn des aartsbischops nog meer op te wekken, „wij hebben u een bode achterna gezonden, maar hij is op Keulsch gebied in 't bosch overvallen en bijna doodgeslagen. Met wonden bedekt sleepte hij zich met moeite vandaar, en ligt nog in 't stekenhuis.”

„O, dat Keulen, altijd weer Keulen!”, schreeuwde de aartsbischop, rood wordend van toorn. „Ik heb een lange rekening met die stad, maar de ure komt dat ik wrake zal nemen”, en hij sloeg op zijn zwaard, dat het kletterde. „En is die bedrieger nog in Nuyts?” ging hij voort.

„Ja, Hoogwaardige Heer. Hij is van Keulen naar Nuyts gegaan en wandt daar gastvrij opgenomen. Ook elders hangt er velen hem aan, wilt zij hem voor den waren keizer Frederik houden.”

„Die domme gekken!” riep Sifried spottend. „Elken zot loopen ze na. Maar wat te doen. 't Kost me weinig aan het bedrog een eind te maken, maar wie zou er voordeel van hebben?”

„Koning Rudolf zeker!”, antwoordde de monnik, met een bosaardig lachje.

Koning Rudolf! heerkende de aartsbischop, „ja ja, ge hebt gelijk. Hij alleen zou er baat bij hebben. Wat ons betreft, is het even goed, dat er een ander op den troon komt, al was 't ook een bedrieger. Rudolf heeft aan mij niet verdiend, dat ik iets voor hem doe. Heeft hij mij niet

verleden jaar gedwongen, de tol, die ik aan den Rijn had ingesteld en die zoo goed opbracht, weer af te schaffen? Laat hem nu dan ook maar zelf zien, hoe hij 't root. 't Kan hem best zijn kroon kosten, want hij heeft veel vijanden, die er maar op wachten om hem den bons te geven.”

„Maar”, merkte de monnik op, „als Rudolf nu zijn mededinger overwint? Zal hij zich dan niet wreken op degenen, die hem niet geholpen hebben?”

„Hm, hm,” liet de bisschop hooren, „ik zit welbeschouwd in een misselijk geveel. Wat te doen? Maar stil, daar valt me iets in. Een spotlach vlieg over zijn trekken. „Hoor eens,” sprak hij tot den monnik, „ik leg u het zwijgen op! Rept gij een woord van mijn bedogelingen, dan zult ge 't met uw leven moeten. Gij weet dat mijn toorn schrikkelijk kan treffen.”

De monnik boog, terwijl hij sprak: „Uw aartsbischoppelijke genade kan op mijn stilzwijgen rekenen.”

„Zoo hoor dan!”, vervolgde de geestelijke heer, terwijl hij fluisterend zich tot het oor van den monnik boog, als om zijn geheim zooveel mogelijk te verbergen, „ik zal mijn krijgslieden oproepen, naar Nuyts trekken en de uitlevering eischen van den bedrieger. De Nuytsers zullen zeker mijn elsch afwijzen, want zij haten mij. Dan zal ik een tijdlang de stad belegeren en in schijn alles doen om haar te veroveren, doch trek na een poos weer af, als had ik niets kunnen uitrusten. Dan heb ik tegenover den koning den schijn van trouw bewaard; voor 't overige moet hij zelf maar zien hoe hij 't maakt.”

„Een voortreffelijk plan!” — sprak de monnik, „maar... als Rudolf nu den bedrieger eens ook niet overwint, wat dan?”

„Dan”, was 't antwoord, „zullen we alweer zien. Eerst moet blijken, dat de koning mij niet missen kan. Dan zal ik mijn hulp aanbieden. Maar waarlijk, hij zal er duur voor moeten betalen.”

De monnik verliet, en de aartsbischop toefde geen oogenblik om alle maatregelen te nemen ter verwezenlijking van het voornemen, dat we zooveel hebben meegedeeld. Aanstands werden boden uitgezonden om een deel van den heilbar — d. i. degenen die in den strijd moesten trekken — welke aan hem dienstplichtig was, op te roepen. De gewapenden moesten bijeen komen in een dorp, niet ver van de stad Keulen.

Wat de stad zelf betreft, daar mocht de aartsbischop volgens het oude en deugdelijk beschreven recht, geen krigsliden houden. Bovendien zagen we reeds hoe de Keulenaren en hun aartsbischop elkaar dooddelijk haatten. Gij begrijpt ook, hoe veel geestelijke tegen de stad door zulk een geestelijk heus ontvangen kon. Van hulp uit Keulen was dus wel geen sprake.

HOOGHEIDRIK.

Gereformeerde Gezondheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Rhooen c. a., J. van Henten te Baarbrugge, — S. Gravendijk, G. a., C. J. Kapteijn te Andel (N. l.), — Biesinghe (d. Goen), N. H. Koen te Wansveld (d. Dokkum), — Oostburg, W. Goedhuis, cand. te Amsterdam. — Kamerik, J. Dijkstra te Joure, — Franeker, A. van Doorn te Axel, — Baarn, W. den Hengst te Veenendaal, — Amst. Vollenhoven, B. C. Hoek te Schettens, — Hattem, H. Bulder te Ten Post.

AANGENOMEN: Ridderkerk, E. J. de Groot te Koudekerk (Zeel), — Zalt-Bommel, H. Buitenhuis te Sleuwyk (el. Almkerk).

BEDANKT: Rinsomageest c. a., J. Hanis Pz. te Oosterbierum, — Oudege, S. Dames te Murmerwoude, — Wesp, W. Breukelaar te Halfweg.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Berkenwoude, W. P. Moulijn te Oorschot, — Kockange, Dreischot, Stavense in Oudenhoorn, A. Burger, cand. te Deventer. — Boven-Carpel, D. A. Brinklerik te Neebe (G.), — Hoogeveen, J. de Lind van Wijngaarden te Utrecht, — Nijega, Elahuis, Zeevhuizen, Meedhuizen, Lettelbert, Emmatli en Garrelswier, C. Samplonius, cand. te Lijstgeest. — Denekamp, S. A. C. Kijnsberg te Boursaalen, — Middelrecht, A. F. Krull Jz. te Zeerijp (gem. t. Zand), — Colmschate, D. Gerretsen, cand., — Vriescheloo (toez.), J. van der Weide te Warkum, — Voornhuizen (toez.), E. J. Hommet te Staphorst, — Ter Apel (Westervolde), J. Jansma, cand. te Grijskerk, — Schore c. a., J. A. Wensink, cand. te Zutphen.

AANGENOMEN: Dinther, Heeswijk en Nistelrood, M. Wassenaar te Nieuwechans G. a., — Vluchtweide, H. Hofstee, cand. te Finsterwold, — Stavoren, W. Groeneweg, cand. te Rotterdam, — Grijskerk, J. T. U. Laute te Ootland.

BEDANKT: De Vuursche, W. R. Kalkhoven te Kesteren, — Langerak, J. G. Bruining te Leerdam, — Rhemen, R. Jaarsma te Balk, — Bruijssse, D. J. E. Hupke, te Sprang, — Goes, H. Selma te Harlingen, — Loon op Zand, C. Waardenburg te Goedereede, — Minnertsge, W. Hulsbergen te Slochteren c. a., — Acquoy (gem. Beest), J. A. Wensink, cand. te Zutphen, — Puijlig en Leeuwen, A. Burger, cand. te Deventer, — Kampen, J. Hoogstraal te Wageningen, — Waperveen, H. D. Hellema te Simonshaven en Biert, — Velzen (toez.) en Biesinghe, F. J. J. Loeff Az. te Helloo, — Oosterwijk, werd c. a., W. Groeneweg, cand. te Rotterdam, — Rijperkerk, Bleskenagrad en Hofwegen, E. S. Postma te Ameide, — Elburg, E. J. Hommet te Staphorst, — Streefkerk, P. J. Wauters te Rozenburg, — Usseloo, J. J. Knijper te Otterloo (gem. Ede).

Gebovmerden op DE HERRAUT wordt bevestigd verzocht, de abonnementsgelden over het 3e kwartaal, geëindigd 30 Sept., ten bedrage van f. 1.20, per postwissel over te maken aan de Administratie.

Op ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden.

J. A. WORMSER,

Directeur-uitgever.

Amsterdam, Oct. 1896.

Advertentien.

Heden overleed onze geliefde Broeder, Behuudbroeder en Oom,

BORGERT FREDRIKS STEENBERGEN, in den ouderdom van bijna 72 jaren.

Uit aller naam,

K. F. STEENBERGEN.

Zuidwijk, 3 October 1896.

(Benige en algemeen hennisgeving).

L. G. WEISZ & Co.,

Commissionaire in Effecten, Prinsengracht bij de Prinsensstraat,

No. 157, AMSTERDAM.

Vrije Universiteit.

De Jaarlijkse Bidstond zal, zoo de Heere wil, gehouden worden op **Maandag 19 October c. r.**, des avonds te half acht uur, in de *Ketzergrachtkerk*.

Voorgangers: **Dr. K. FERNHOUT, Predikant te Utrecht** en **Dr. P. A. E. SILLEVIS SMIT, Predikant te Rotterdam**.

Namens het Locaal-Comité „Amsterdam”, **H. POWELS, Voorzitter**, **G. H. A. GROSEHEIDE, Secretaris**.

Amsterdam, 9 October 1896.

Voor Heeren Directeuren, Curatoren, Professoren, Studenten en huns Dames, zullen op de onderste gaanderij tegenover den predikstoel plaatsen gereserveerd worden.

Er biedt zich aan een zeer bekwame

KEUKENMEID,

die uitstekende getuigschriften kan overleggen, in een stil gezin of bij eenige Dame of Heer. Adres per brief, letters C. C., bij A. TER WEEME, Boekdrukker te Rotterdam.

Uitgevers.

Ieden van eene der Gereformeerde kerken hier te lande, genegen in onderhandeling te treden voor de uitgave der *Acta van de Generale Synode*, worden uitgenoodigd zich ten spoedigste op te geven, per adres: **Dr. VAN SCHELVEN, te Amsterdam**, waarop hun de voorwaarden zullen worden medegedeeld.

VERSCHEENEN

bij de Uitgever **G. M. KLEMKER & Co.** te **Goes**:

CHRISTELIJKE SCHEURKALENDER

voor 1897.

„HONIG UIT DE STEENROTS”.

Geheel nieuwe constructie. Prachtig schild. Keurige uitvoering. Netto druk. Pittige Bijbelische inhoud. Soliden verkoopders worden op aanvraag gunstige condities toegeestaan.

Bij den Uitgever **K. LE COINTRE, te Middelburg**, is verschenen en in den Boekhandel verkrijgbaar:

A. DE VLIET. De Egyptische Kerk. Een en ander over de Kopten, met een voorwoord van A. J. Hoogstraal. Prijs 40 Cent.

Over dit onderwerp bestaat in de Hollandsche taal bijna niets. De Schrijver geeft veel merkwaardig omtrent de arme Kopten.

Beknopt leerboekje voor Catechisanten en Zondagscholen. Prijs 5 Cent. 25 Ex. f. 1.—; 50 Ex. f. 1.75; 100 Ex. f. 3.—.

Zeer aanbevolen ter indeeling aan de leerlingen.

Photografie van de Generale Synode te Middelburg. Duidelijke voorstelling van eene Openbare morgenzetting. Prijs f. 1.20.

In lijst geheel gereed gemaakt f. 2.25 of f. 2.50 fr. p. p.

P. VAN EIJK.

Firma **JOHANNES KRAMER & Co.**, DAN 15-17, AMSTERDAM.

Kopen en verkoopen EFFECTEN, diverse LOTEN en vreemde COUPONS, Wisselen Gouden Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIEN en BELEENINGEN. Nemen gelden A DEPOSITO 1/2 pCt onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gelden worden op vertoon terugbetaald.

In mijne HOMEOPATHISCHE APOTHEEK te Amsterdam, zijn uitsluitend door mij verpakte en gepotentieerde medicamenten verkrijgbaar. Het Depot is in den laatste tijd aanmerkelijk vergroot. Ik verzoeke vooral, om op het *Fabrieksmerk* te letten, daar dit wordt nabootst.

Men adresseere: **HOMEOPATHISCH GENERAAL-DEPOT, Dr. WILLMAR SCHWABE, Amsterdam.**

Leipzig, Oct. 1896. Dr. WILLMAR SCHWABE.

Samuel.

Geillustreerd Weekblad voor Jongelieden, onder Redactie van de H.H. Dr. N. A. DE GAAY FORTMAN, J. DE JONG, P. ORANJE en H. B. WEULAND JR.

Vraagt het *1ste Nummer* aan uwen Boekhandelaar of aan den Uitgever A. J. H. FLORKE, te Hilversum.

Werkzame AGENTEN gevraagd.

Binnen enkele dagen verschijnt *Aflev. II* van de *Goedkope Uitgave* van:

Dr. A. KUYPER's Werken.

1ste Serie.

De EERSTE SERIE zal bestaan uit 16 à 17 afleveringen, ieder à 4 vel, bevattende de volgende deelen:

VOOR EEN DISTEL EEN MIRTH. afzonderlijk à f. 0.60, gebonden f. 0.80

HONIG UIT DEN ROTSSTEE, Deel I. f. 1.50, gebonden f. 1.90

UIT HET WOORD, Deel I. f. 1.75, gebonden f. 2.25

Idem, Deel II. f. 1.75, gebonden f. 2.25

De teekening op de 1ste Serie is opengesteld tot den prijs van f. 5.25. Zoodra deze Serie compleet is wordt de prijs verhoogd tot f. 5.60 ingenaaid en f. 7.30 gebonden.

DE UITGEVER **J. A. WORMSER, Amsterdam.**

N.B. Thans zijn afzonderlijk verkrijgbaar ingenaaid; VOOR EEN DISTEL EEN MIRTH en HONIG UIT DEN ROTSSTEE, Deel I, en UIT HET WOORD, Deel I.

Banden worden vervaardigd, zoodat spoedig deze deelen ook ingebonden verkrijgbaar zijn.

DE ZEGEN DES HEEREN OVER ONZE KERKEN.

REDE, ter inleiding op het gebed voor het samenkomen der Gereformeerde kerken in Generale Synode, gehouden in de Noorderkerk te Middelburg, op 10 Augustus 1896, door

Dr. A. KUYPER. Prijs f. 0.35. **J. A. WORMSER.**

AMSTERDAM. ELECTRISCHE DRUKKERIJ, voorheen J. J. ARND & ZONEN.

Belangrijk Bericht.

Daar voor velen de prijs van de origineele Photographie der Generale Synode te hoog is en men die toch gaarne zou bezitten, ben ik besloten aan al de koopers van het *Handboek der Geref. Kerken*, jaarg. 1897, als *gratis premie* aan te bieden eene prachtige afbeelding eener zitting van deze gewichtige Synode.

Men krijgt geen prentje, maar een werkelijk schoone plaat (lichtdruk), waardig om de huis- en consistoriekamer te versieren.

Om teeleustelling te voorkomen, gelieve men spoedig te bestellen aan zijn gewonen boekhandelaar of bij den ondergeteekende, want een bepaald aantal exemplaren is hiervoor in bewerking.

Het Handboek verschijnt **half December**. Prijs 35 Cent, in linnen omslag 45 Cent.

Wordt rechtstreeksche toezending van een enkel exemplaar per post verlangd, dan wordt voor post en emballage 15 cents meer berekend.

Inteckelijsten met voorwaarden verkrijgbaar bij den Uitgever

K. LE COINTRE, te Middelburg.